

Van witte beweging naar slachtofferbeweging

De Tweede Witte Mars

Stefaan Walgrave, Peter Van Aelst en Mik Suetens

Onderzoeksgroep Middenveld en Beleid, UIA

In 1996 waren ze met 300.000; dit voorjaar stapten er nog 30.000 witte betogers op.

De tweede Witte Mars was wat deelnemersaantal betreft slechts een schaduw van de eerste.

Wat betekent dat voor de witte beweging? Zit de klad erin? Of blijft het vuur smeulen?

Op 15 februari 1998 was hij plots weer daar: de fameuze witte burger. Wel met tien keer minder dan de eerste keer, maar de 30.000 van de 'Mars Voor de Waarheid en Tegen de Wet van de Stilte' [1] verbaasden weerom vriend en vijand. De zaak-Dutroux kan anderhalf jaar na datum nog steeds de massa beroeren. De eerste, grote Witte Mars werd opgestuwd en 'georganiseerd' door de media [2]. Hoewel de media-oorlog rond X1, het eindrapport van de Commissie-Dutroux en het gerommel rond de herbenoeming van Jean-Marc Connerotte ruim werden belicht in de media en ongetwijfeld de aandacht van de bevolking wisten te trekken, mobiliseerde zeker de Vlaamse pers deze keer heel wat minder. Het maakt de 30.000 deelnemers er des te indrukwekkender op. De witte beweging is dus niet dood zoals te pas en te onpas werd en wordt beweerd, zelfs al in 1997 amper enkele maanden na haar ontstaan. Het netwerk van witte comités overal ten lande bestaat en blijft voorlopig bestaan. Na de uitwerking van het Loubna-effect tegen de zomer van 1997 zat weliswaar serieus de klad in de witte mobilisatiekracht, maar die is nu blijkbaar terug. Het is natuurlijk de vraag of het bij deze opflakking zal blijven. Het ziet er op het eerste gezicht niet naar uit dat we nog veel witte burgers in de stra-

ten mogen verwachten, de hongerstaking van enkele wittecomitéleden ten spijt. De beweging komt naar onze mening organisatorische kracht en inhoudelijke precisie te kort om blijvend de politieke agenda te beïnvloeden en de bevolking in haar ban te houden.

De witte beweging is ook veranderd. De witte burgers die in februari 1998 de straat op trokken, zijn niet helemaal dezelfde als die van oktober 1996. Op anderhalf jaar tijd is de beweging niet alleen kleiner geworden, maar ook de opvattingen van de witte burgers veranderden en hun meningen radicaliseerden. Je kan zeggen dat de (grote) harde kern van de witte burgers overblijft. Die harde kern legt ook veel beter de eigenlijke identiteit van de witte beweging bloot: het gaat in essentie om een sociale beweging rond slachtoffers en slachtofferschap.

In de rest van deze bijdrage werken we dat verder uit aan de hand van een bevraging van een 120-tal deelnemers aan de Tweede Witte Mars van 15 februari 1998. Onze onderzoeksgroep deelde op die manifestatie in totaal 270 vragenlijsten uit aan toevallig gekozen deelnemers met de vraag de vragenlijst in te vullen en terug te sturen [3]. Het was zondermeer zoeken naar Vlamingen in de Tweede Witte Mars, we schatten ze op 20% van de deelnemers. 55 Vla-

mingen (van de 110) stuurden een ingevulde vragenlijst terug, 68 Franstaligen (van de 160) deden hetzelfde. Een antwoordpercentage van een kleine 50% is in zulke vrijblijvende context niet mis, maar 123 respondenten blijft natuurlijk relatief weinig. We kunnen dus niet steeds in detail treden, maar wel enkele lijnen trekken. We hebben geen gegevens over de deelnemers aan de grote Witte Mars van 20 oktober 1996, maar we bevroegen wel meer dan 850 deelnemers aan de lokale witte marsen in het voorjaar van 1997 [4]. Die lokale witte marsen waren een expliciete, lokale replica van de grote Witte Mars qua sfeer, mobilisatie en thema's. Door de respondenten van februari 1998 met die van maart-april-mei 1997 te vergelijken, krijgen we er zicht op hoe de witte burger en zijn beweging evolueerde. We maken abstractie van het feit dat we deze keer gegevens collecteerden op een nationale betoging en in 1997 op lokale marsen.

Slachtoffers aller landen, verenigt u

Het meest opvallend aan de Tweede Witte Mars is het verschuiven van de exclusieve aandacht voor de slachtoffers van Dutroux naar slachtoffers van geweld in het algemeen. Heel wat politieke dossiers die de laatste tijd de vaderlandse gemoederen hebben doen oplaaien en soms tot mobilisatie leidden, zouden dat niet gedaan hebben zonder slachtoffers. We denken bijvoorbeeld aan de moord op veekeurder Van Noppen, de Dag Zonder Vlees en de opgedreven strijd tegen de hormonenmaffia; of aan de commotie over Rwanda, niet zozeer omwille van het miljoen dode Rwandezes, maar wegens de tien vermoorde para's. Ook de problematiek van de geldkoeriers en zelfs die van de weekendhuisjes vertoont die dimensie van slachtofferchap. Ook over de eigen landsgrenzen heen stellen we vast dat slachtofferschap mobiliserende kracht heeft [5]. De *anti-gun-movement* naar aanleiding van de massamoord op Schotse kinderen in Dunblane; de acties tegen zinloos geweld in Nederland na de moord op Meindert Tjoelker in Friesland; de massabetogingen (witte handjes) in Spanje na de moord op Blanco. Het zijn maar enkele voorbeelden van het mobilisatiesucces van geweld en slachtofferschap. Slacht-

offerschap krijgt dus van langsom meer een politieke betekenis. De Britse socioloog Furedi spreekt over de *politicization of victimhood* [6]. Men is niet het slachtoffer van een of andere crimineel, maar van het systeem, van de structuren of van de staat die gefaald hebben. De slachtoffers eisen minstens dat de verantwoordelijken in de structuren zouden gesanctioneerd worden, maar ook dat hun leed of hun 'martelaarschap' betekenis zou krijgen, als een signaal of een keerpunt voor maatschappelijke verandering wordt begrepen 'opdat dit nooit meer zou gebeuren'. Vader Lejeune zei een jaar na de Witte Mars: 'nos petites sont mortes pour rien'. In de rol van martelaars hebben de ouders ook een zeker spreekrecht verworven - 'nous sommes les experts' - verklaarde Gino Russo. Deze onbesproken expertise ebde wel geleidelijk weg in de media, maar bij een groot deel van de bevolking en vooral in de witte beweging blijven de ouders op een voetstuk staan.

Net zoals de Tweede Witte Mars speelt ook de nieuwe partij van Paul Marchal heel uitgesproken in op het algemene slachtofferthema. 'De PNPb komt op voor alle slachtoffers in deze maatschappij, dit is één strijd', zei Marchal recentelijk op een PNPb bijeenkomst in Stokkel. Deze uitspraak uit zich trouwens ook in de samenstelling van de partij. Zo kunnen ex-kopstuk Willy Vermeulen, de overijverige ambtenaar, en Hugo Van Heeswijck, de progressieve school-directeur, gerust als slachtoffers van het 'systeem' beschouwd worden. De kernidentiteit van de witte beweging kwam in de Tweede Witte Mars bovendrijven: slachtoffersolidariteit was het bindmiddel, maar de vaagheid en het diffuus karakter van de eisen bleven. De solidariteit omvatte deze keer allerlei slachtoffers. Het is niet toevallig dat de families van Van Noppen, van de vermoorde para's of van de slachtoffers van de Bende van Nijvel mee op het podium van de Tweede Witte Mars stonden, naast de families van de vermoorde en vermiste kinderen. Van in het begin was solidariteit met de ouders de belangrijkste drijfveer voor de witte mobilisaties en waren de maatschappelijke eisen divers en diffuus. Het wit en de stilte van de Witte Mars en de vele lokale witte marsen verdoezelden de

enorme verscheidenheid aan motivaties, eisen en ongenoegens. Nu het wit, het zonder-vlaggen-of-spandoeken en de stilte wegvallen, is de grote heterogeniteit plots opvallend, maar het is zeker geen nieuwigheid. Het witte ongenoegen was van in het begin een vergaarbak van allerlei maatschappelijk ongenoegen dat in beweging werd gebracht door de gruwel van Dutroux.

Net zoals bij de witte marsen (37%) vonden de deelnemers aan de Tweede Witte Mars (33%) dat 'solidariteit tonen met de families van de slachtoffers' de eerste prioriteit van de betoging was. Dat is toch opvallend omdat de verschrikkelijke feiten anderhalf jaar achter de rug lagen. Toch waren er belangrijke verschuivingen weg van 'de strijd tegen pedofilie' (van 29% naar 12%) en naar 'ons politiek systeem wijzigen' (van 17% naar 30%) en 'justitie hervormen' (van 17% naar 25%). Vooral de Vlamingen vinden pedofilie nauwelijks de moeite van het vermelden waard en leggen meer nadruk op solidariteit en politiek. Solidariteit blijft dus hét bindmiddel, maar de moreel-ethische verontwaardiging over pedofilie heeft ruim baan gemaakt voor een meer uitgesproken politiek-structurele lezing van de kwestie, nog meer in Vlaanderen dan in Franstalig België. Bij het bekijken van de eerste en tweede prioriteit samen, blijkt ruim de helft van de witte burgers anno 1998 zowel naar solidariteit met de slachtoffers als naar de hervorming van het politiek systeem of van justitie te verwijzen.

Op de vraag welke de eerste drie namen waren die hen te binnen schoten, bleef de witte burger het in de slachtofferhoek zoeken. Frappant was wel dat veel minder dan in 1997 de namen van de kinderen zelf genoemd werden, maar wel die van hun ouders. De deelnemers aan de witte marsen van 1997 hadden het bijna steeds over Julie & Melissa, An & Eefje, Loubna... maar niet zo de witte burgers van 1998. Meer dan 41% van alle in 1998 genoemde namen horen toe aan ouders van de slachtoffers van Dutroux, in 1997 was dat maar 6%. Slechts 30% van de namen zijn van de kinderen, tegen 65% in 1997. Vooral de Russo's gingen vlot over de tong: bijna de helft van de betogers vermeldde hen, in 1997 was dat maar 5%. Daarmee lieten

ze Paul Marchal ruim achter zich (19%), óók bij de Vlamingen, wat in 1997 nog niet het geval was. Gino Russo wierp zich dus meer dan voorheen op als de bezieler en organisator van de Tweede Witte Mars. De verschuiving van de kinderen naar de ouders leert dat de solidariteit die de betogers uitspraken nu vooral de strijd van de ouders als voorwerp heeft en minder dan vroeger de rouw en het verdriet omwille van het verlies van hun kinderen. Zoals in 1997 kwamen de daders, magistraten en politici veel minder aan bod, maar Connerotte kon toch nog op 10% vermelding door de betogers rekenen.

In een open vraag werd aan de betogers ook gevraagd wie ze steunden door op te stappen in de Mars (een vraag die we niet stelden aan de witte marcheerders van 1997). Ook hier kwam het algemene slachtofferschap duidelijk boven-drijven. De manifestanten zeggen niet alleen de ouders van de vermoorde kinderen te steunen, maar vermelden ook frequent andere slachtofferdossiers. 42% van de antwoorden had betrekking op de ouders van de vermoorde en vermiste kinderen; 30% had betrekking op andere slachtoffers: de Bende van Nijvel (6%), Van Noppen (3%), de para's van Rwanda (6%) of slachtoffers in het algemeen (15%). Er zijn dus verbazend veel meldingen van andere slachtoffers dan van de slachtoffers van Dutroux. Verder werden bijvoorbeeld nog vermeld: Michel Bouffieux, Roberto D'Orazio, Renault, Boel, de witte comités, de 'ontmoedigde en tegengewerkte speurders', de 'goede' politici (Vincent Decroly en Marc Verwilghen...), Connerotte en Bourlet...

Politieke radicalisering of marginalisering?

Dat de witte beweging schijnt uit te groeien tot een algemene slachtofferbeweging hebben we hierboven aangetoond. Een tweede vaststelling is dat de achterban van de witte beweging sinds 1997, en zeker sinds 1996, verkleind is, maar dat de overblijvende witte burgers radicaler zijn - een logische evolutie voor een sociale beweging. We hebben er geen zicht op of die radicalisering te wijten is aan het afhaken van de lauwere witte burgers en het doorgaan van hun radicale spitsbroeders, of dat de opvattingen van de witte burgers in het algemeen aan scherpte

wonnen. In ieder geval namen erg veel deelnemers aan de Tweede Witte Mars tevoren ook deel aan de grote Witte Mars (67%) en/of aan een van de lokale witte marsen (35%). Het gaat dus niet om een nieuw publiek. Waar in 1997 nog 60% van de marcheerders voor het eerst op straat was gekomen naar aanleiding van de zaak-Dutroux (grote Witte Mars of kleine witte marsen) had de witte burger in 1998 heel wat meer betogingservaring, en zeker niet alleen op het witte front. In februari 1998 zei 87% voorheen al op straat te zijn gekomen, op de meest diverse manifestaties: de Mars voor Werk van 16 maart 1997 (21% tegen 8%), de grote antiracistische manifestaties (21% tegen 6%), de grote antirackettenbetogingen (20% tegen 6%), syndicale manifestaties (27% tegen 17%), enzovoort. De witte burger anno 1998 was dus niet meer de onervaren manifestant die zijn eerste aarzelande betogingsstapjes zette, maar een relatief frequent betoger. Dat kan misschien voor een stukje de radicaliteit van de witte beweging verklaren.

Over de voedingsbodem van de radicalisering bestaat minder onduidelijkheid. De teleurstelling over de uitblijvende of onvoldoende veranderingen in justitie en politiek was groot: geen enkele respondent was 'helemaal tevreden' over de veranderingen na de Witte Mars, een enkele was gewoon tevreden maar een overgrote meerderheid was ontevreden (27%) of zelfs helemaal ontevreden (62%) over 'de antwoorden die de politiek heeft gegeven'. Ietwat paradoxaal heeft de meerderheid van de betogers (53%) wel de indruk dat 'de witte marsen verandering hebben teweeggebracht in ons land'. De witte burger vindt dus wel dat er iets is veranderd, maar zeker niet genoeg om hem tevreden te stellen. Ook in de open vraag die peilde naar de motivatie om aan de mars deel te nemen werd door de betogers voornamelijk gehamerd op het gebrek aan veranderingen en hervormingen. Interessant is bovendien dat veel betogers als antwoord op de open vragen het woord 'doofpot' in de mond namen: bijna een vijfde van de Vlamingen deed dat. De indruk dat het doofpot-vertoog na de grote Witte Mars wat wegdeemsterde, blijkt dus onterecht. Veel witte burgers die in 1998 nog de

straat op trokken, meenden dat politici en gerecht allerlei onwelriekende zaken wensten te verdonkeremanen.

De breuk tussen de overblijvende witte burgers en de instellingen lijkt nu helemaal compleet. De deelnemer aan de witte marsen van 1997 blonk al niet echt uit in vertrouwen in de vaderlandse instituties maar de witte burger anno 1998 klopt zijn voorganger met lengten. Alle instituties verloren stuk voor stuk nog verder terrein, en het was al zo dramatisch gesteld met hun legitimiteit. De Koning had in 1997 nog 54% meer betogers met vertrouwen dan betogers zonder vertrouwen, nu bleef daar maar 10% van over; het gerecht daalde van -77% naar een absoluut dieptepunt van -91% en klopte nu ruim de vorige rode-lantaarndrager, de politieke partijen, die verder zakten van -81% naar -87%; ook de kerk kreeg een serieuze oplawaai, van -12% naar -60% - misschien heeft dat te maken met de schandaalsfeer in de pers rond een aantal vermeende pedofiele priesters; het parlement van -46% naar -55%, ondanks de werkzaamheden van de commissie-Dutroux; en zo kunnen we nog wel even doorgaan.

De enige instelling die wél beter scoort dan

Tabel

Het verschil van het aantal witte marcheerders met en zonder vertrouwen in de instellingen (%)

	witte betogers 1997	witte betogers 1998
onderwijs	+40	+27
gerecht	-77	-91
vakbonden	-36	-38
rijkswacht	-47	-73
kerk	-12	-60
pers	-11	-1
werkgevers	-53	-57
administratie	-41	-48
politieke partijen	-81	-87
banken	-34	-61
regering	-69	-88
parlement	-46	-55
koning	+54	+10
politie	-41	-56

in 1997, was de pers. Ze steeg van -11% naar -1%. Bij nader toezien bleek dat vooral de Franstaligen vertrouwen wonnen in de pers (+8%), terwijl de Vlamingen zich veel kritischer over de pers uitlieten (-12%). Toch las meer dan de helft van de ondervraagde Vlamingen de X1-supporterkrant bij uitstek, met name *De Morgen*. Dat vooral in Vlaanderen een media-oorlog woedde rond de getuigenis van X1 en dat Michel Bouffoux, journalist van *Télé-moustique* en wit medestander van het eerste uur, vooral in Franstalig België een heldenrol kreeg toebedeeld, heeft daar ongetwijfeld mee te maken.

De breuk tussen de witte burger en de politiek komt ook tot uiting in de kiesintentie van de witte marcheerders. Gezien het kleine aantal respondenten en de vele mogelijke antwoorden kunnen we hier niet in detail treden. De vraag is of de traditionele partijen aan beide zijden van de taalgrens nog meer van hun pluimen lieten dan bij de witte marcheerders van 1997. Het antwoord is ja. Slechts 11% van de Vlamingen zegden op een van de drie traditionele partijen (CVP, VLD en SP) te zullen stemmen, in 1997 was dat nog 37%; net evenveel Franstaligen hebben dezelfde traditionele kiesintenties (11%), dat is net hetzelfde verlies ten opzichte van 1997 (toen nog 37%). Diezelfde betogers zegden bij de echte verkiezingen in 1995 nog wél in grotere mate voor de grote drie gestemd te hebben: 33% in Vlaanderen en 55% in Franstalig België. Ter vergelijking: in Vlaanderen haalden de grote drie in 1995 (Kamer) nog 58%, in Wallonië 67% van de stemmen. Grootste kaper op de kust is de PNPb van Paul Marchal die 21% van de stemmen zou halen in Franstalig België en 31% in Vlaanderen (Belgisch totaal: 25%). Andere grote winnaar is het groene Ecolo, dat blijkbaar in tegenstelling tot Agalev veel sneller de aansluiting heeft gevonden met de witte beweging.

Laat ons even Marchals PNPb van naderbij bekijken. Opiniepeilingen in België en Vlaanderen die sinds begin 1998 gepubliceerd werden, gaven de PNPb tussen 9% en 23% van de stemmen. Zowel onze eigen bevraging als die opiniepeilingen moeten natuurlijk met een serieuze korrel zout genomen worden. In een niet-electo-

rale context is vragen naar stemgedrag kunstmatig en niet altijd even betrouwbaar. Op de vraag of de PNPb van Paul Marchal al of niet een 'goede zaak' is, antwoordde bijna 70% van de witte burgers van wel, maar een veel kleiner gedeelte trok daar electorale consequenties uit. Heel wat deelnemers vonden dus dat de PNPb een nuttige schoktherapie is, zonder ze in het stemhokje te steunen. Dit duidt toch wel op enige ambivalentie. Wordt de PNPb de eerste zweeppartij zonder kiezers? Een grote groep mensen die actief zijn binnen de witte beweging hebben trouwens, zoals eerder aangetoond, de nodige aversie tegen alles wat met politiek te maken heeft. 'Ik heb gemengde gevoelens over de PNP, omdat ik uit morele bezwaren niet meer geloof in een politieke partij', voegde een 36-jarige bediende toe aan haar antwoord. Omdat de PNPb een privé-initiatief is van Marchal, zonder steun van de Russo's of Lejeunes, was het merkwaardig dat toch zoveel Franstaligen (21%; naast 31% van de Vlamingen) zegden dat ze voor de PNPb zouden stemmen. Iets meer Franstaligen (74%) dan Vlamingen (64%) vonden trouwens de PNPb 'een goede zaak'. Nogmaals, we kunnen niet echt een prognose maken van de kansen van de PNPb, het is onmogelijk te voorspellen op welke thema's de volgende verkiezingen zullen inspeken en ook dramatische onderzoeksgebeurtenissen in de zaak-Dutroux of andere dossiers in de periode net voor de verkiezingen kunnen waarschijnlijk een groot effect sorteren. Maar één ding is duidelijk: Paul Marchal heeft werk aan de winkel, zelfs om zijn eigen achterban te overtuigen.

De pers als mobilisator

Niet alleen ontpopte de witte beweging zich als slachtofferbeweging en radicaliseerde ze zich in politieke zin door zich verder af te keren van de traditionele instellingen, ook op het vlak van de mobilisatie bleef ze niet helemaal dezelfde.

Sterk opvallend is de rol die de pers ook nu weer heeft gespeeld in de mobilisatie voor de Tweede Witte Mars. We plozen aan beide kanten van de taalgrens zowel enkele kwaliteits- als enkele populaire kranten erop na [7]. In de aanloop naar de grote Witte Mars van 1996 nam de berichtgeving rond Dutroux, de thematisering

van de Mars en de activering van het publiek nooit geziene proporties aan [8]. De media hebben toen ongetwijfeld de Witte Mars mee groot gemaakt. Anders dan de klassieke betoging, werd de Witte Mars niet gedragen door traditioneel-mobiliserende organisaties zoals vakbonden, politieke partijen, beroepsorganisaties, jeugdbewegingen of nieuwe sociale bewegingen. Op indrukwekkende wijze zijn de media er toen in geslaagd de mobiliserende functie van die organisaties over te nemen. Hun succes gaat lijnrecht in tegen de wijdverbreide overtuiging van sociale wetenschappers dat media-aandacht weliswaar belangrijk kan zijn voor het overslaan van protest, maar dat de media zelf er niet toe in staat zijn mensen te overtuigen en te activeren. Aansporing tot actie, zo luidt het, gebeurt beter via mailings, organisaties of vriendschapsnetwerken [9].

Ook nu vond de lezer in de week voor de mars ongeveer dagelijks een aankondiging of verwijzing naar de optocht van zondag in zijn of haar krant. Tussen 9 en 15 februari 1998 maakten gemiddeld 1,5 persartikels melding van de Tweede Witte Mars. Dat dit niet voor dovemansoren was, blijkt ook uit de bevraging van de manifestanten zelf. Niet minder dan 80% van de deelnemers waren via de pers te weten gekomen dat er die dag opnieuw werd gemarcheerd. Mede door de organisatorische zwakte van de witte comité's maakte met name de Franstalige pers ook nu weer haar rol van mobilisator met bravoure waar.

Nochtans hield de pers voor de Tweede Witte Mars de hand iets meer op de knip. Alvast in Vlaanderen viel op dat, in vergelijking met de massale 'covering' van de grote Witte Mars anderhalf jaar voordien, de aandacht van de kranten voor de Mars van februari wat aan de slappere kant was. Heel wat witte burgers zijn ondertussen de overtuiging toegedaan dat 'witte' mobilisatie tot de taken van de pers behoort. Sprekend is dan ook de commentaar van een Vlaamse studente op haar enquête-formulier: 'De pers heeft te weinig reclame gemaakt voor deze witte mars'.

We kunnen trouwens onmogelijk rond het contrast tussen de beide landsgedeelten heen.

Zelfs een oppervlakkige blik op de kranten ver-raadt dadelijk het verschil in belangstelling voor de optocht van februari. De Franstalige pers getrooste zich duidelijk meer moeite om de oproep van de ouders algemene bekendheid te bezorgen dan de Nederlandstalige. Dubbel zoveel Franstalige artikels rapporteerden in de periode tussen 2 en 15 februari over de actie. De Vlaamse pers vermeldt in die periode gemiddeld in 6,7 artikels de mars, terwijl de Waalse pers wel een gemiddelde van 13,75 artikels haalt. Met dit in het achterhoofd is het al minder verwonderlijk dat 93% van de Franstaligen zegt via de pers geïnformeerd te zijn over de Tweede Witte Mars, terwijl dat 'maar' opgaat voor 65% van de Vlamingen. De vraag is of de verschillende mobilisatie door de pers in beide landsgedeelten de oorzaak is voor de ongelijke aanwezigheid van Vlamingen en Walen op deze Mars, dan wel of dit verschil veeleer een gevolg is van het feit dat de problematiek in Wallonië nog veel meer leeft onder de bevolking.

Normaliseert de witte beweging zich?

Kunnen we bij het overlopen van al die elementen stellen dat de beweging zich dan toch min of meer plooit naar de sociologische verwachtingen? De witte beweging is sinds haar piekmobilisatie kleiner geworden, maar een betoging van 30.000 mensen blijft wel een van de grootste Belgische betogingen van de afgelopen jaren. Ze radicaliseert zich, ze keert zich verder af van de politieke instellingen en haar kritiek op het systeem zwelt aan. Tegelijkertijd kiest ze haar thematiek door zich toe te spitsen op het slachtofferschap: ze laat haar meer specifieke thema's wat links liggen (bv. de kinderen, pedofilie, seksueel misbruik) en nestelt zich op een niche in het middenveld die in grote mate braak lag. Maar ondanks de gemeenschappelijke slachtoffersolidariteit lijkt de vaagheid en diversiteit van de concrete eisen er niet op vermindert. De Tweede Witte Mars was in tegenstelling tot de grote Witte Mars of de kleine witte marsen misschien wel een meer typische betoging: nu waren er wel vlaggen en slogans, orde-woorden en herkenbare organisaties.... Niet alle witte marcheerders leken echter even opgezet

met deze openlijke diversifiëring: 'Er waren te veel ongewenste spandoeken (Renault, Caterpillar, grenzen open voor alle vreemdelingen, WOW, ...), daardoor ging ONS doel verloren' schreef een 60-jarige bruggepensioneerde.

De kinderen en ouders waarrond de grote Witte Mars draaide, blijven belangrijk, maar er zijn verschuivingen. De witte ouders vormen niet meer zo'n sterk front. De Tweede Witte Mars werd vooral gedragen door Gino Russo, vader van Melissa, mede-bezieler van de eerste Witte Mars, spilfiguur in de oprichting van de witte comités en samen met zijn vrouw Carine momenteel de eigenlijke leider van de witte beweging. Je kunt bijna zeggen dat de Tweede Witte Mars een persoonlijke populariteitspoll van de Russo's was. Hun uitgesproken toenadering tot Ecolo kan dan ook verregaande politieke consequenties hebben voor Franstalig België. De mobilisatiekracht van de ouders is echter niet overgedragen op de witte comités, het charisma van de ouders blijft onontbeerlijk om de massa op de been te brengen. Dat is slecht nieuws voor de witte comités. De verschillende ouders volgen immers hun eigen strategie of laten zich weinig gelegen aan de witte comités. Paul Marchal, bijvoorbeeld, trok zich bij de oprichting van zijn PNPb niets aan van de witte comités; Marie-Noëlle Bouzet schiet regelmatig met scherp op de witte comités; Nabela Benaïssa koos voor haar studies; Jean-Denis Lejeune opteerde voor het Europees Centrum voor Verdwenen en Seksueel Misbruikte Kinderen...

De witte beweging blijft een buitenbeentje

dat zich node laat inpassen in de bestaande theorieën over de ontwikkeling van sociale bewegingen. Haar thematiek, haar emotionaliteit, de speciale rol van de ouders, haar weinig georganiseerde karakter, haar uitzonderlijke relatie met de pers, haar enorm heterogene achterban... zijn stuk voor stuk kenmerken die ze origineel maakt. Het is dan ook vooralsnog moeilijk te zeggen of het traject van de beweging zal uitlopen op een institutionalisering van de beweging of veeleer op een marginalisering en geleidelijke uitdoving ervan.

-
- [1] In het verdere verloop van dit artikel zullen we makkelijkheidshalve spreken over de Tweede Witte Mars.
 - [2] Walgrave, S. & Manssens, J. (1998), De Witte Mars als product van de media. In: *Sociologische Gids* (te verschijnen).
 - [3] Deze bevraging kadert in een breder 'betogingsonderzoek' dat momenteel wordt uitgevoerd door de onderzoeksgroep 'Middenveld en beleid' aan het departement PSW van de UIA.
 - [4] Walgrave, S. & Rihoux, B. (1997), *Tussen emotie en politieke commotie. De Witte Mars: een jaar later*. Leuven, Van Halewyck.
 - [5] Walgrave, S. & Rihoux, B. (1998), De Belgische 'Witte Golf': voorbij de sociologische bewegingstheorie? In: *Sociologische Gids* (te verschijnen).
 - [6] Furedi, F. (1997), *Culture of fear. Risk taking and the morality of low expectation*. London: Cassel.
 - [7] Aan Vlaamse kant *De Standaard*, *De Morgen* en *Het Laatste Nieuws*, aan Franstalige kant *Le Soir*, *La Libre Belgique*, *La Nouvelle Gazette* en *La Dernière Heure*.
 - [8] Walgrave, S. & Manssens, J., o.c.
 - [9] Klandermans, B. & Oegema, D. (1987), Potentials, Networks, Motivations and Barriers: Steps towards participation in social movements. *American Sociological Review*, 52: 519-531.